

- ▶ 12.11.2002 do 15.11.2002 – referendum dotyczące nadania imienia Gimnazjum nr 6.
- ▶ Uchwała Nr VIII/26/0 Rady Miejskiej Grudziądz z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie nadania imienia Gimnazjum nr 6 w Grudziądzu z dniem 1 września 2003 r. Gimnazjum nr 6 im. Sybiraków w Grudziądzu.

**CZY
WIESZ, ŻE**

- ▶ Adres: Związek Sybiraków, Koło Grudziądz, ul. Moniuszki 13.
- ▶ W Polsce istnieją: 54 oddziały, 460 Kół Związku Sybiraków, 80 tys. członków
- ▶ Obecny Prezes Koła Sybiraków w Grudziądzu – Tadeusz Biernat.
- ▶ Wcześniej: Józef Daniel, Józef Radke, Henryk Szczepaniak.
- ▶ Kronikarz Koła – Krzysztof Sabatowski. Kronika Koła Sybiraków w Grudziądzu nazywana jest Złotą Księgą Pamięci.
- ▶ Kapelanem Sybiraków jest ks. Henryk Kujaczyński.
- ▶ Patron Sybiraków - św. Rafał (Józef Kalinowski) – Sybirak i duchowny.

**CZY
WIESZ, ŻE**

- ▶ Tablicę pamiątkową na ścianie budynku gimnazjum wykonali pracownicy Hydro-Vacuum.
- ▶ Sztandar Sybiraków poświęcił w dniu 23 maja 2003r. biskup Józef Szamocki.
- ▶ Rodzice chrzestni sztandaru – wojskowi w stanie spoczynku: ppłk Ryszard Chodziński, sierż. Krzysztof Sabatowski.
- ▶ Napis na Grobie – Mogile znajdującym się na cmentarzu parafialnym: *Pamięci zmarłych z głodu i wycieńczenia w obozach, więzieniach i łagrach na nieludzkiej ziemi w latach 1939-1956.*
- ▶ Autor wierszy o tematyce sybirackiej – Marian Jonkajtys jest też autorem tekstu „Marsz Sybiraków” (Hymnu Sybiraków).

Dom Sybiraka w Szymbarku

- ▶ Autorką tomiku wierszy pt. „*Tamta rzeczywistość*” jest Krystyna Borucińska.
- ▶ Autorką melodii do słów Hymnu Szkoły jest Barbara Mollus, nauczycielka muzyki w Szkole Podstawowej nr 18.
- ▶ Na Kaszubach w miejscowości Szymbark znajduje się *Dom Sybiraka* – autentyczna chata Sybiraków, przywieziona z miejscowości Zapleskino na Syberii (liczy 240 lat).

Gimnazjum nr 6 im. Sybiraków w Grudziądzu
Al. 23 Stycznia 30, 86-300 Grudziądz, tel. 566430255
e-mail: gim6grudz@wp.pl

Redakcja: nauczyciele Gimnazjum nr 6 im. Sybiraków w Grudziądzu:
Anna Góra, Mirosława Marszałek, Ewa Nowacka
Skład komputerowy: Ewa Nowacka

PATRON SZKOŁY

„Jeśli my zapomnimy o Nich,
to niech Bóg zapomni o nas”

W tym numerze:

Losy Sybiraków przed 1939	2
Przewodnik encyklopedyczny	3
Sybiracy w niewoli po 1939	4
Wspomnienia	5
Ślady Sybiraków w Grudziądzu i Gimnazjum nr 6	6-9
Symbol ZS i odznaczenia	10
Hymn Sybiraków	11

Śnieg tajgi stopniał,
Odpląnął w dal głód.
Na stopach Sybiraków
Wciąż syberyjski chłód.

I choć okopów nie ma,
Wiatr wojną nie kołysze,
w sercu rozterka i trema:
Czy pamięć pojmie tę ciszę?

Krystyna Borucińska

Setki tysięcy Polaków z obszarów Państwa Polskiego, zajętych w 1939 roku przez Armię Sowiecką wywieziono w głąb Związku Radzieckiego na wieloletnią poniewierkę i skrajną nędzę. W tych ciężkich warunkach bytowania zadaniem pierwszoplanowym było zdobycie środków do życia, w tym przede wszystkim chociażby minimalnej ilości pożywienia. Pozwalało to na przetrwanie i nędzną wegetację. Wielu zginęło z głodu, wycieńczenia oraz nieludzkiej pracy, byli wśród nich dzieci i ludzie starsi, ale ginęli również ludzie w kwiecie wieku i pełni sił.

„Czas pobytu na tej nieludzkiej ziemi to prawdziwa współczesna gołgota, to czas trudnego do wypowiedzenia cierpienia, naznaczonego potwornym głodem, chorobami i utratą wielu najbliższych, którzy pozostali tam na zawsze...”

Losy Sybiraków przed 1939

Terytorium Polski znajduje się w niekorzystnym położeniu geopolitycznym. Sąsiedzi Polski, zarówno od wschodu, jak i od zachodu, w różny sposób rościli sobie pretensje do naszego terytorium. Traciliśmy ziemię w wyniku podbojów i najazdów sąsiadów. Niemalże cała martyrologia to próby odzyskania niepodległości w walce z Rosją carską.

Polacy zapisali się w historii Syberii od początków rosyjskich wypraw za Ural. Już w 1582r. kroniki wojenne odnotowały obecność w ekspedycjach oddziałów moskiewskich polskich jeńców z wojsk Stefana Batorego. Najbardziej dotkliwym okresem represji w stosunku do Polaków były lata 1772-1918. Do legendy narodowej przeszła gehenna konfederatów barskich (1767-1768) popędzanych na Sybir po I rozbiórce Polski (1772) zesłanych ukazem carycy Rosji – Katarzyny II, w liczbie około 10 tys. Tymi samymi szlakami wędrowali następnie uczestnicy powstania kościuszkowskiego (1793) a także żołnierze Księstwa Warszawskiego. Zesłania nie ominęły powstańców z roku 1830-31 (powstanie listopadowe).

W latach 1832-1850 w głąb Rosji zesłano około 50 tys. osób, ponadto do armii rosyjskiej wcielono przymusowo około 200 tys. rekrutów. Na wschód wędrowali Polacy służący w armii napoleońskiej po 1812.

Kolejna fala skazańców popłynęła z królestwa Polskiego i ziem kresowych po klęsce powstania styczniowego w latach 1864 – 1866. Z nich około 20 tys. trafiło na roboty katorżnicze, służbę wojskową, roboty publiczne, byli wśród nich także więźniowie polityczni pozbawieni praw. Na zesłania i katorgę skazywani byli działacze polityczni, np. Józef Piłsudski (nazywany „Wielkim Sybirakiem”).

Kolejna wielka fala zesłań przypada na lata trzydzieste XX wieku, kiedy to tysiące Polaków z europejskiej części ZSRR wysłano do łagrów za Uralem lub przymusowo wysiedlano na wschód, przede wszystkim do Kazachstanu. Nigdy jednak wcześniej rozmiary zbrodni dokonywanych na Polakach przez władze sowieckie nie były tak ogromne, jak po 17 września 1939 r.

“...Śpiewa ci
obcy wiatr,
zachwyca piękny
świat, a serce
tęskni.
Bo gdzieś
daleko stąd,
został rodzinny
dom, tam jest
najpiękniej...”

Hymn Sybiraków

Słowa: Marian Jonkajtys (na fot.)

Muzyka: Czesław Majewski

Z miast kresowych, wschodnich osad i wsi,
Z rezydencji, białych dworców i chat
Myśmy wciąż do Niepodległej szli,
Szli z uporem ponad dwieście lat!
Wydłużyli drogę carscy kaci,
Przez Syberię wiódł najkrótszy szlak
I w kajdanach szli konfederaci
Mogilami znacząc polski trakt
W Insurekcji Kościuszkowskiej, z powstań dwóch
Szkół, barykad Warszawy i Łodzi
Konradowski unosił się duch
I nam w marszu do Polski przewodził.

A myśmy szli i szli - dziesiątkowani
Przez tajgę, stopy - płataniną dróg
A myśmy szli i szli i szli - niepokonani
Aż "Cud nad Wisłą" darował nam Bóg!

Z miast kresowych, wschodnich osad i wsi,
Szkół, urzędów i kamienic i chat:
Myśmy znów do Niepodległej szli
Jak z zaboru, sprzed dwustu lat.
Bo od września, od siedemnastego
Dłuższą drogą znów siedł każdy z nas:
Przez łód spod bieguna północnego,
Przez Łubiankę, przez Katyński Las!
Na Nieludzkiej Ziemi znowu polski trakt,
Wyznaczyły bezimienne Krzyże
Nie zatrzymał nas czerwony kat,
Bo przed nami Polska - coraz bliżej!

I myśmy szli i szli - dziesiątkowani
Choć zdradą pragnął nas podzielić wróg ...
I przez Ludową przeszliśmy - niepokonani
Aż Wolną Polskę raczył wrócić Bóg!!!

SYMBOL ZWIĄZKU SYBIRAKÓW

KRZYŻ ZESŁAŃCÓW SYBIRU

Krzyż Zesłańców Sybiru przyznawany jest jako wyraz pamięci o Polakach deportowanych w latach 1939-1956 na Syberię, do Kazachstanu i północnej Rosji.

Krzyżem Zesłańców Sybiru odznaczonych zostało wielu Sybiraków z Koła w Grudziądzu, m.in.

Biernat Tadeusz
Borucińska Krystyna
Daniel Józef
Chodziński Ryszard
Dziemiańczuk Eugenia
Kosmania Stanisław
Sabatowski Krzysztof
Szczepaniak Henryk
Witkowska Elżbieta
Wiśniewski Henryk

SYBIR nie jest nazwą geograficzną. Jest symbolem represji w stosunku do narodu polskiego, symbolem rozlewu krwi i walki przeciwko okupantom, najeźdźcom, symbolem prześladowań, katorgi, ucisku, martyrologii, zniewolenia.

Sybir – mini-przewodnik encyklopedyczny

Deportacja – przymusowe przesiedlenie do odległej miejscowości z powodów politycznych, najczęściej całej grupy osób, połączone z ograniczeniem wolności.

Internowanie – przymusowe umieszczenie w wyznaczonym miejscu pobytu z zakazem opuszczenia tego miejsca.

Katorga – ciężka praca fizyczna, często ponad ludzkie siły.

Kolchoz – formalnie rolnicza spółdzielnia produkcyjna.

Łagry – potoczna nazwa sowieckich poprawczych obozów pracy przymusowej.

Nieludzka ziemia – metaforyczne określenie miejsc zesłania w ZSRR, zaczerpnięte z tytułu pamiętników Józefa Czapskiego „Na nieludzkiej ziemi”

NKWD – Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych, centralny organ władz bezpieczeństwa wewnętrznego w ZSRR (do 1946), potocznie policja polityczna; główne narzędzie w rękach władz radzieckich, którym posłużono się do ogromnych represji wobec własnych obywateli i w poza granicami byłego ZSRR, a także masowych deportacji różnych narodowości, w tym Polaków. W 1946 przekształcony w Ministerstwo Spraw Wewnętrznych ZSRR.

Patriotyzm – postawa łącząca przywiązanie i miłość do ojczyzny, solidarność z własnym narodem z szacunkiem dla innych narodów i poszanowaniem ich suwerennych praw.

Polski Sybir – powiedzenie oparte na faktach, że północno-wschodnia Syberia jest drugą Ojczyzną wielu pokoleń Polaków.

Syberia – część azjatyckiego terytorium Federacji Rosyjskiej od Uralu po Ocean Spokojny (bez Dalekiego Wschodu) i od Morza Arktycznego do granicy z Kazach-

stanem i Mongolią; rozciągłość z północy na południe około 3500 km, z zachodu na wschód ok. 7000 km, około 10 mln km².

Sybir – w polskiej tradycji historycznej miejsce masowych zesłań Polaków, rejon największych systemów łagrowych.

Sowiecka władza – władza ZSRR

Skazaniec – więzień polityczny

Sybirak – mężczyzna wywieziony na Syberię w celu przymusowej pracy w obozach pracy.

Sybiraczka – kobieta wywieziona na Syberię w celu przymusowej pracy w obozach pracy.

Wynarodowienie – pozbawienie świadomości narodowej poprzez stosowanie różnych praktyk, np. narzucanie obcego języka, kultury.

Wywózka – przymusowe masowe wywożenie ludności danego kraju na terytorium innego kraju i umieszczanie ich w obozach pracy.

Ziemianka – prymitywne pomieszczenie mieszkalne wybudowane w ziemi

Zesłanie – kara polegająca na przymusowym przesiedleniu. Może dotyczyć pojedynczych osób, jak i całych grup etnicznych.

Zesłaniec – skazaniec, który po odbyciu kary nie otrzymał pozwolenia na powrót do kraju i pozostał na Syberii już na zawsze.

ZSRR – skrót nazwy kraju Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, po jego rozpadzie jego największą część stanowi Federacja Rosyjska (Rosja).

Zsyłka – forma pozbawienia wolności.

SYBIRACY W NIEWOLI PO 1939

Miejsca zesłań

Kaługa
Omsk
Tomsk
Krasnojarsk
Irkuck
Magadan
Charków
Jakuck
Archangielsk
Workuta
Perm
Czelabińsk
Czukotka
Kołyma
Altajski Kraj
Kazachstan
Sachalin

Deportowani w latach 1940 -1941

- ◆ 10.02.1940 - deportacją objęto rodziny wojskowych, pracowników państwowych, leśników (ok. 220 tys. osób)
- ◆ 13.04.1940 - do azjatyckiej części ZSRR deportowano 320 tys. osób
- ◆ Czerwiec 1940 - deportowano przeważnie na północne tereny ZSRR uciekinierów z Polski zachodniej oraz pozostałą inteligencję (ok. 240 tys. osób),
- ◆ Czerwiec 1941 deportowano ok. 300 tys. Polaków.

(szczegółowe informacje dotyczące miejsc zesłań znajdują się w Izbie Pamięci w Gimnazjum nr 6)

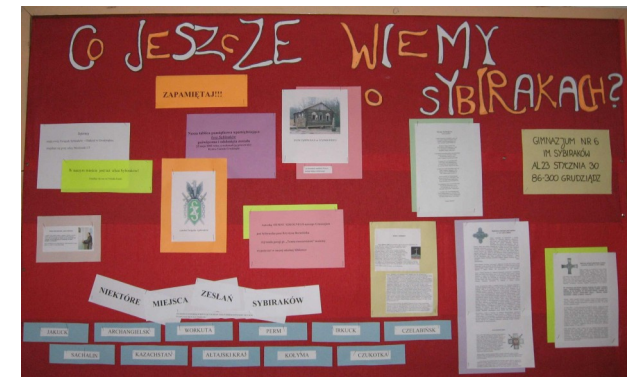
Na podstawie wielu zbiorowych prac o aresztowaniach i deportacji 1939-1941r. przyjęto przybliżoną średnią, i tak:

Jeńcy wojenni	191.200 osób
Aresztowano	126.500 osób
Deportowano w 4 rzutach	1.286.600 osób

Razem 1.604.300 osób

„W chwilach
największej
rozpaczy, gdy
zdawało się,
że piekło zwycięża,
na usta cisnęło się
pytanie: Dlaczego?
Dlaczego spotkał
nas taki los? ...”

Wspomnienia
Edwarda Drozda

Rzucono nas

Rzucono nas z rozmachem
na step od słońca spękany,
gdzie wszystko wokół
zapalone strachem.

Napiętnowani,
zakłęci w obce formuły,
jak żywe kamienie
spadamy w niepojętą przepaść.

Krzyk nasz bezgłośny
echem powraca,
mknie na spotkanie
z niebie, z umarłymi.

Krystyna Borucińska

W dniu rozpoczęcia r.sz. 2005/2006 Sztandar Gimnazjum nr 6 oraz p.dyrektor Bogdan Grodowski otrzymali od Zarządu Głównego Związku Sybiraków Odznakę Honorowego Sybiraka.

Dyrektor Gimnazjum nr 6 otrzymał Srebrny Medal Opiekuna Miejsc Pamięci”

Rocznice obchodów pamięci Sybiraków w Grudziądzu

- ✦ **17 września** – hołd ofiarom, spotkanie przy symbolicznym Grobie – Mogile na cmentarzu parafialnym (rocznica radzieckiej agresji na Polskę w 1939); „**DZIEŃ SYBIRAKA**”.
- ✦ **10 lutego** – msza św. w Kościele pw. Ojca Maksymiliana Kolbe na Strzemięcinie (rocznica deportacji z 1940r.)
- ✦ **13 kwietnia** – rocznica deportacji z 1940r.

Ważne daty dla Sybiraków i naszego gimnazjum

- 1928r.** - założenie Związku Sybiraków przez 5 Dywizję Syberyjską .
- 9 grudnia 1989r.** powstanie Koła Związku Sybiraków w Grudziądzu
- 2 kwietnia 1993r.** w Kościele pw. Ojca Maksymiliana Kolbego – odsłonięcie i poświęcenie tablicy pamiątkowej.
- 17 września 1997r.** – odsłonięcie i poświęcenie Grobu – Mogiły na cmentarzu parafialnym w Grudziądzu (pamięć pomordowanych i zmarłych na terenie ZSRR).
- 26 września 2001r.** – nadanie nazwy ulicy Sybiraków na osiedlu Rządzt.
- 23 maja 2003r.** – poświęcenie sztandaru sybirackiego.
- 23 maja 2003r.** – nadanie imienia Sybiraków Gimnazjum nr 6 w Grudziądzu.
- 23 maja 2003r.** - poświęcenie i odsłonięcie Tablicy Pamięci Sybirakom na ścianie budynku Gimnazjum nr 6 oraz otwarcie Izby Pamięci.
- 17 września 2005r.** - poświęcenie i odsłonięcie Tablicy Pamięci Sybirakom umieszczonej na budynku Spółdzielni Mieszkaniowej „Dom Marzeń” na Osiedlu Rządzt.

wspomnienia

Wędrowka na Sybir

Przymusowa podróż na Sybir była długa i ciężka. W wagonie umieszczano niekiedy kilkadziesiąt osób (często na stojąco). Były też dzieci. Jedynym jedzeniem przez całą drogę były ziemniaki i suszone ryby, bardzo słone. Nie było naczyń, więc każdy radził sobie jak mógł. Za talerze służyły czapki, które nakładane były później na głowę. Wszyscy byli wycieńczeni.

Po przyjeździe, deportowanych i zesłanych poddawano dwutygodniowej kwarantannie. Później przyszedł czas na komisję lekarską, która miała orzec, czy więźniowie będą pracować osiem czy sześć godzin. Stan zdrowia większości internowanych wymagał natychmiastowej pomocy lekarskiej.

Życie w łagrach

Warunki w obozie były straszne. Po dziesięciu dniach pracy zesańcom należał się jeden wolny dzień, ale wolny był tylko teoretycznie. Komentant łagru zawsze znalazł dodatkową pracę. Jedzenie, dzięki któremu mieli nabierać siły do pracy bardziej szkodziło niż pomagało. Jedli głównie spleśniały owies i liście kapusty. Woda również nie nadawała się do picia. Spali w zawilgoconych ziemiankach. Każdy miał wszy i insekty. Pracowali bardzo ciężko w kopalniach albo kołchozach...

ze wspomnień Henryka Szczepaniaka aresztowanego przez NKWD w wieku 17 lat

„Nie umiem opisać tego, co przeżywaliśmy. Byliśmy głodni, spragnieni. Mróz był silny. Nie mieliśmy ubrania ani ciepłych butów. Mama chora płakała. Byłam bezradna...”

ze wspomnień
Rozalii Kołodziej

„Jak nas zabierali do Rosji, to nie kazali nic brać. Gdy nas zabrali do wagonów drzewi zamknęli na hak i nie wypuszczali przez 22 dni. Wielu Polaków nie przeżyło tej drogi. Zawieźli nas na Sybir w lasy, wyrzucili z wagonów na mróz i śnieg. Po trzech dniach dali nam domy, stare i opustoszałe...”

z pamiętników zesańców

Z przewodnikiem w poszukiwaniu śladów Sybiraków

Obelisk - tablica przy kościele NMP

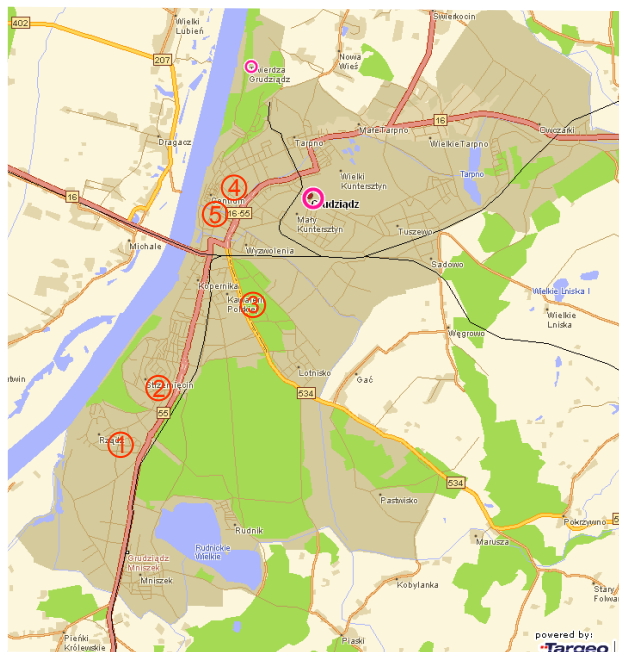
Tablica Pamięci Sybiraków na RZĄDZU

Nazwa ulicy na osiedlu Rządź

Grób – Mogiła w ciągu Mogił Pamiątkowych na cmentarzu parafialnym

- ① Tablica Pamięci Sybiraków na ścianie budynku Spółdzielni Mieszkaniowej „Dom Marzeń” przy ulicy Sybiraków. Nazwa ulicy „Sybiraków” na osiedlu Rządź.
- ② Tablica Pamięci Sybiraków w Kościele pw. Ojca Maksymiliana Kolbe na osiedlu Strzemięcín.
- ③ Grób - Mogiła w ciągu Mogił Pamiątkowych na cmentarzu parafialnym.
- ④ Obelisk - tablica przy kościele NMP upamiętniająca dokonanie mordów w Katyniu, Miednoje, Charkowie, w więzieniach Ukrainy i Białorusi.
- ⑤ Sybiracy – patronem szkoły Gimnazjum nr 6. Tablica Pamięci Sybiraków i Izba Pamięci w Gimnazjum nr 6.

Tablica Pamięci Sybiraków w Gimnazjum nr 6

Sztandar Sybiraków

Przechowywany jest w Gimnazjum nr 6 im. Sybiraków w Grudziądzu.

Na tej stronie sztandaru wyhaftowano:
Związek Sybiraków 1928
Ześłania 1795-1905
Deportacje 1939-1953
Koło w Grudziądzu 1989

Sybiracy w Gimnazjum nr 6

23 maja 2003 nastąpiło nadanie imienia Sybiraków Gimnazjum nr 6 w Grudziądzu (uchwałą Rady Miasta z dnia 30 kwietnia 2003). W tym samym dniu nastąpiło także poświęcenie i odsłonięcie tablicy pamiątkowej znajdującej się na ścianie budynku. Pełna nazwa szkoły: Gimnazjum nr 6 im. Sybiraków funkcjonuje od 1 września 2003.

Autorką **Hymnu Szkoły** jest poetka i Sybiraczka – Krystyna Borucińska. Na terenie szkoły znajduje się **Izba Pamięci**, której opiekunem jest Sybirak, Krzysztof Sabatowski.

W księgozbiórce biblioteki szkolnej znajduje się tomik wierszy pt. „**Tamta rzeczywistość**” autorstwa Krystyny Borucińskiej.

Na **Sztandarze Gimnazjum nr 6** widnieje symbol Sybiraków.

10 lutego delegacje ze wszystkich klas biorą udział we mszy św. w Kościele pw. Ojca Maksymiliana Kolbego na Strzemięcínie.

Od 2004 roku w miesiącu lutym Sybiracy prowadzą w Izbie Pamięci **lekcje wychowawcze** dla poszczególnych klas.

Wszyscy uczniowie naszej szkoły uczą się **Hymnu Sybiraków**.

Sybiracy uświetniają swoją obecnością wszystkie najważniejsze uroczystości szkolne.

